

Моніторинг навчальних досягнень учнів як об'єкт стандартизації якості освіти

Стаття вміщує обґрунтування стандартизації і необхідності удосконалення моніторингової діяльності, яка усталюється складовою частиною освітнього процесу, ефективним засобом управління якістю навчання, надійним педагогічним інструментарієм і потрібною послугою щодо оцінювання навчальних досягнень, що забезпечує одержання динамічної інформації про якість навчання.

Ключові слова: моніторинг навчальних досягнень, стандартизація, критерії оцінювання, педагогічні вимірювання, загальнонавчальні компетенції.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Характерною рисою розвитку сучасної освіти як в Україні, так і у світі є забезпечення її якості, яке відбувається в педагогічних системах через оцінювання освіти. Для забезпечення якості освіти створюються стандарти шляхом визначення системи критеріїв та показників.

Сучасні економічні та суспільні відносини потребують пошуку нових шляхів розв'язання проблеми, об'єктивного оцінювання якості освіти, надання теоретичного обґрунтування показників, критеріїв якості та методів, що застосовуються.

Необхідність адаптації освіти до вимог сучасного суспільства зумовлює пошук інноваційних методів якісного оцінювання навчальних досягнень учнів з навчальних дисциплін на різних етапах вивчення з використанням сучасних і універсальних методів спостереження за всією системою освіти, а також її компонентами. Насамперед це зумовлено необхідністю удосконалення системи управління процесом навчання і створення для досягнення мети надійного зворотного зв'язку на основі одержання і аналізу інформації про результати навчання, що дають можливість визначитися у виборі ефективних стратегій навчання і управління якістю освіти.

У практиці освіти такий зв'язок до сьогодні був організований переважно традиційними методами, яким були характерні певні недоліки, зокрема:

- недостатнє використання сучасних оціночних засобів і прийомів педагогічного контролю;
- недостатнє розвинення методів аналізу та інтерпретації результатів;
- суб'єктивізм оцінок педагогів.

Тільки впродовж останніх років окремі компоненти педагогічного моніторингу стали використовуватися в практичній діяльності учасників навчального процесу.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Інтерес до моніторингу в педагогічній науці та практиці активізувався у 90-х роках ХХ століття. Сучасні дослідження проблем моніторингу вивчають: ефективність роботи початкових шкіл (Вілмс та ін.); рівень розвитку моніторингу в межах загальноосвітніх навчальних закладів (А.Вілохін, А.Ісаєва, В.Кальней, Г.Сігеева, С.Шишов, Дж. Уілмс та ін.); організацію поточного відслідковування системи набутих знань, умінь і навичок учнів (В.Аванесов та ін.); оцінювання навчальних програм (Д. Кемпбелл та ін.); добір еквівалентних груп, класів для вивчення ефективності експериментальних і контрольних шкіл (Ч.Тедлі та ін.); управління якістю освіти (М.Поташник); управління якістю освіти на основі нових інформаційних технологій (Д.Матрос, Н.Мельникова, Д.Полев та ін.); удосконалення організації освітнього процесу (Л.Мойсеева та ін.) та інші.

У працях вітчизняних вчених моніторинг якості освіти розглядається в контексті управління як комплексна система спостереження за усіма видами освітньої діяльності закладу [3; 6]. У цьому комплексі запитань особливе значення має моніторинг навчальних досягнень. Поняття „навчальні досягнення” сформувалось нещодавно і в теорії педагогічних вимірювань визначається як вимірювальний показник чи кількісна характеристика підготовленості учня, яка виражається кількістю правильно виконаних завдань тесту (первинних балів) чи кількістю тестових балів, одержаних за методиками шкалювання з урахуванням важкості завдань, виконаних кожним випробувачем. При цьому в педагогіці до навчальних досягнень відносять предметні знання, міжпредметні вміння, навички і компетентності, а також загальнонавчальні компетенції. Останні характеризують здатність особистості приймати рішення і діяти в нестандартних ситуаціях (реальних чи навчальних), найбільш універсально використовуючи одержані до даного моменту знання, вміння, навички і компетентності. І однією з нестандартних навчальних ситуацій, в яких учні повинні діяти і знаходити розв'язки, є зовнішнє незалежне оцінювання.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити питання моніторингу навчальних досягнень учнів як об'єкта стандартизації якості освіти. Охарактеризувати особливості моніторингової діяльності як невід'ємної складової навчально-виховного процесу. Згідно з виявленими проблемами

окреслити шляхи удосконалення організації моніторингу навчальних досягнень учасників освітнього процесу – засобу управління якістю навчання.

Виклад основного матеріалу... Дидактична спрямованість моніторингу навчальних досягнень учнів як об'єкта стандартизації якості освіти. Враховуючи інтереси суспільства, у Національній доктрині розвитку освіти визначено стратегічні напрями і наголошено на необхідності „підвищення якості освіти, оновленні її змісту та форм організації навчально-виховного процесу”. Водночас держава бере на себе функції забезпечення моніторингу освітнього процесу шляхом регулярного збору інформації, об'єктивного аналізу та прийняття відповідних рішень.

Моніторинг – це засіб дослідження та інструмент вимірювання різних складових багатогранного й складного об'єкта – якості освіти. Моніторинг якості шкільної освіти набуває в країні все більшого розвитку.

У сукупності процесів спостереження за освітньою системою важливу роль відіграє моніторинг навчальних досягнень, система інструментарію якого здатна оцінити ефективність освітнього процесу, передбачити подальші кроки до підвищення якості освіти, контролювати засвоєння змісту навчальних дисциплін, виявляти відповідність досягнутих у навчанні результатів вимогам освітнього стандарту, забезпечуючи цілеспрямованість вибору методів управління на основі педагогічно важливої інформації. Тож моніторинг навчальних досягнень повинен базуватися на використанні:

- сучасних досягнень теорії і практики одержання достовірної інформації про навчальні досягнення;
- стандартизованих контрольних-оціночних матеріалів, обчислювальної техніки та інформаційних технологій обробки результатів, що забезпечують співставлення результатів за різними вибірками;
- статистично обґрунтованих показників і критеріїв оцінки якості навчальних досягнень відповідно до певного етапу навчання.

При умові реалізації вказаних умов моніторинг навчальних досягнень стає комплексною системою вимірювання і оцінювання предметної і міжпредметної підготовленості учнів, накопичення, аналізу та інтерпретації об'єктивних результатів навчання, сучасного та ефективного управління якістю освіти. Ефективне управління освітою можливе за умов забезпечення контролю стану функціонування освітньої системи, тобто моніторингу якості освіти, за допомогою якого вивчаються процеси, що характеризують її як функціонуючий організм, якому властивий сталий розвиток.

Таким чином, моніторинг навчальних досягнень виступає як комплекс контрольних-оціночних процедур, що дозволяють незалежними методами на основі великої кількості об'єктивних показників і критеріїв кількісно оцінювати характер якісних змін підготовки учнів і освітніх систем за відповідний відрізок часу. Як ефективний інструмент управління якістю освіти він виконує ряд найважливіших функцій:

- одержання оперативної та довготривалої валідної педагогічно важливої освітньої інформації, доступної учням, учителям, батькам, працівникам управління освіти та особам, які зацікавлені в результатах навчання;
- забезпечення співставлення результатів контролю за різними вибірками учнів, формування статистичних норм і виявлення відповідності досягнень вимогам державних освітніх стандартів;
- забезпечення надійного зворотного зв'язку між учнями і педагогами, адміністрацією освітніх закладів і педагогічними колективами, батьками і учнями, освітніми системами і органами управління освітою;
- прогнозування розвитку школярів і освітніх систем на основі результатів педагогічного аналізу комплексної освітньої інформації;
- створення умов для самоконтролю, самоатестації, самоідентифікації і саморозвитку учнів.

Якщо контрольні-оціночний процес проводиться в один і той же час, одними і тими ж педагогічними вимірюваннями і процедурами обробки результатів, то кожний вищий рівень послідовно включає в себе результати нижчих. Основна властивість системи такого моніторингу навчальних досягнень полягає в тому, що як по вертикалі, так і по горизонталі ведеться спостереження за однією і тією ж властивістю. Такий підхід дозволяє зафіксувати адекватні стани всієї освітньої системи і її підсистем на момент вимірювання, провести порівняння між однотипними структурами, виробити статистичні норми для виокремлення показників і визначення критеріїв якості навчальних досягнень. Основними завданнями таких досліджень є виявлення позитивної динаміки розвитку освітніх систем, вивчення досвіду роботи і технологій навчального процесу, що сприяють розв'язанню актуальних завдань освіти. Порівняльні дослідження дозволяють оцінити стан системи освіти, окреслити шляхи підвищення якості освіти.

Реалізація можливостей моніторингу навчальних досягнень залежить від рівня розвитку відповідних систем контролю, процедур вимірювання і оцінки результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Перевірка, контроль, вимірювання рівня якості навчальних досягнень передбачають інструментальний підхід до одержання якісної кількісної інформації про результати діяльності

освітньої системи на основі тривалого спостереження і аналізу статистичних результатів. Досконалим методом одержання оцінок навчальних досягнень є тестування, яке забезпечує означену надійність і чіткість педагогічних вимірювань.

У систему моніторингу навчальних досягнень необхідно включати сучасні засоби і процедури одержання, накопичення і аналізу результатів навчання, методи педагогічної інтерпретації і формати пред'явлення кінцевих результатів. Моніторинг навчальних досягнень учнів стає інноваційним засобом управління якістю освіти.

Насьогодні постала проблема стандартизації моніторингу навчальних досягнень. Показники освітньої статистики результатів масового тестування учнів починають використовуватися не тільки для оцінки ефективності навчального процесу, але й атестації освітніх закладів і педагогічних кадрів. Тому необхідно, щоб, спираючись на вимоги стандарту, будь-який освітній заклад чи орган управління освітою могли скласти свій план моніторингових досліджень з урахуванням цілей і специфіки конкретних завдань управління якістю освіти. Насамперед такий стандарт дозволить:

1. Використовувати єдиний тезаурус моніторингу навчальних досягнень.
2. Проводити систематизацію існуючих понять, визначень і підходів до його організації.
3. Виробити загальні вимоги до одержання, обробки, інтерпретації результатів.

Тільки на основі стандартизації етапів, засобів і процедур одержання інформації про якість освіти результати моніторингу можуть бути достовірними, а сама процедура розглядатися як об'єктивна форма спостереження за системою освіти, станом освітнього процесу і результатами діяльності його учасників. З цією метою вироблені основні вимоги до моніторингу як до стандартизованої освітньої послуги, а також до сертифікації діяльності підрозділів і служб, що займаються педагогічними вимірами і моніторингом [1].

Відповідно до визначеної мети організації моніторингу якості шкільної освіти передбачається формулювання основних завдань, що полягають у наступному: вивчення особливостей педагогічного, учнівського, батьківського колективу напередодні проведення дослідження; збір інформації за напрямками дослідження; визначення об'єктів дослідження (учень, клас, навчальний заклад, регіон); підготовка діагностичного інструментарію, відбір системи показників, на основі яких проводиться моніторинг якості освіти; проведення систематичних досліджень щодо розвитку особистості учнів з метою виявлення динаміки змін; підготовка щорічних звітів із висвітленням результатів моніторингу.

При використанні результатів моніторингу (середніх і якісних) у школах досить чітко визначаються на об'єктивній основі характеристики шкільної освіти в різноманітних розрізах і групуваннях. Такі характеристики стосовно навченості учнів, розвитку їх особистості, психологічних умов шкільної освіти презентують потужний інформаційний блок для громадськості, споживачів освіти, державних, муніципальних чи суспільних органів і організацій, ЗМІ.

Щоб проектувати й управляти досягненням якісно нових результатів шкільної освіти, процесом переходу до масового моніторингу якості навчальних досягнень, потрібно насамперед домогтись чіткого структурування результатів навчання на рівні предметних, міжпредметних, ключових компетентностей. Це дасть можливість науково обґрунтувати вибір об'єкту моніторингу, створити банки предметних тестів, критеріїв і показників якості їх виконання.

Стандарт на організацію і проведення моніторингу навчальних досягнень і подає єдині вимоги до організації і проведення моніторингових досліджень, організаційно-методичного і матеріально-технічного забезпечення процедур контролю навчальних досягнень, використання статистично обґрунтованих критеріїв оцінки з тією метою, щоб ці результати можна було співставляти між собою для виявлення динаміки результатів навчання. Стандарт визначає мету, завдання і функції моніторингу навчальних досягнень; відповідні терміни, основні положення, вимоги до матеріалів і процедур педагогічних вимірювань, підходів до аналізу та інтерпретації результатів. Моніторинг навчальних досягнень стосується навчальних закладів і освітнього процесу, а його використання сприяє досягненню позитивних змін в освіті.

Висновки... Стандартизація освіти необхідна для створення єдиного освітнього простору країни. Це дозволить забезпечити єдиний рівень освіти в закладах різних типів.

Сучасні соціально-економічні та політичні зміни стали передумовою реформування національної системи освіти. Основною соціальною вимогою українського суспільства є потреба в якості шкільної освіти.

Наразі актуалізується проблема стандартизації моніторингових досліджень і акредитації структур, що забезпечують моніторинг навчальних досягнень. Найважливішим у діяльності таких структур повинно стати використання надійного педагогічного інструментарію та інформаційно-захисних процедур контролю, шкалювання і оцінювання.

Стандартизований моніторинг навчальних досягнень стає ефективним засобом управління якістю навчання, завдання органів управління освітою по збору освітньої інформації спрощується і зводиться до її накопичення, систематизації, аналізу, узагальнення, інтерпретації і вироблення

управлінських рішень, формування наукових прогнозів і відповідних пояснень; розробки та добору відповідного діагностичного інструментарію.

Тому всебічний розгляд моніторингу навчальних досягнень як об'єкта стандартизації представляє науковий і практичний інтерес.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ефремова Н. Ф. Мониторинг учебных достижений учащихся образовательных учреждений. Общие требования: стандарт. Введен 2006-03-15 (стандарт). Вопросы тестирования в образовании / Н. Ф. Ефремова [и др.]. – М. : ФЦТ, 2007. – № 2.
2. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т. О. Лукіна. – К. : Шкільний світ ; Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
3. Михалева Т. Г. Проектирование региональной системы мониторинга качества общего образования / Т. Г. Михалева, М. Б. Гузаиров. – М. : ИЦПКПС, 1998.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Нормативно-правове забезпечення освіти : у 4 ч. – Х. : Основа, 2004. – Ч. 1. – С. 5–24.
5. Рябова З. В. Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів 6–7-річного віку (управлінський аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / З. В. Рябова. – К., 2004. – 20 с.
6. Шишов С. Е. Школа: мониторинг качества образования / С. Е. Шальной, В. А. Кальной. – М. : Педагогическое общество России, 2000.

Аннотація

С.А.Баля

Мониторинг учебных достижений учащихся как объект стандартизации качества образования

В статье дается обоснование стандартизации и необходимости совершенствования мониторинговой деятельности, которая становится составной частью образовательного процесса, эффективным средством управления качеством обучения, надежным педагогическим инструментарием и востребованной услугой по оцениванию учебных достижений, обеспечивающей получение динамической информации о качестве обучения.

Ключевые слова: мониторинг учебных достижений, стандартизация, критерии оценивания, педагогические измерения, общеучебные компетенции.

Summary

S.A.Balia

Monitoring of Educational Achievements of Students as Object of Standardization of Quality of Education

The article is contained by the ground of standardization and necessity of perfection of monitoring activity, which becomes component part of educational process, effective mean of teaching quality management, reliable pedagogical tool and effective service in the evaluation of educational achievements, providing the receipt of dynamic information about quality of education.

Keywords: learning achievements monitoring, standardization, estimation criteria, pedagogical measurings, general educational competencies.

Дата надходження статті:

„6” квітня 2011 р.

УДК 373.61–057.212–029:5(045)

В.С.БЕРЕКА,

*доктор педагогічних наук, доцент,
(м.Хмельницький)*

Становлення системи наукових поглядів на проблему розвитку управлінської компетентності менеджерів

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз становлення системи наукових поглядів на проблему розвитку управлінської компетентності менеджерів.

Ключові слова: управлінська компетентність, наукові погляди, менеджери, історико-педагогічний аналіз.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Радикальні зміни парадигми освіти повинні охопити всі сфери педагогічної галузі – від методології до конкретних технологій та методів; так щоб людина, оцінюючи своє місце у світі та рівень реалізації життєвого сенсу, на кожному етапі була задоволена своїм життям [1, с.48].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Фундаментальні положення про необхідність навчання і виховання майбутніх управлінців знаходимо ще в соціально-політичних доктринах античної філософії. Заслугове на увагу ґрунтовна праця Платона „Держава”, в якій стверджується, що для того, щоб стати пригодним до управління, не достатньо природних задатків і здібностей, а потрібне також особливе спрямоване виховання і навчання. При цьому для визначення здатності до управління необхідні найвищі, найсуворіші критерії [2, с.386].